

El dolç moment del cinema gai

Durant quasi setanta anys l'homosexualitat havia estat prohibida en cinema. Però en aquesta dècada del 90 les relacions eròtiques o sentimentals entre persones d'un mateix sexe s'han convertit en un tema cinematogràfic molt rendible.

Des del principi fins a la dècada dels 70 l'homosexualitat fou un dels grans tabús de la indústria cinematogràfica, tant en els Estats Units com en Europa, malgrat el relleu de certs directors, productors i actors homosexuals. El Codi Hays, una normativa de censura estricta, instaurada pels estudis de cinema de Hollywood en 1930, incloïa l'homosexualitat entre les anomenades "perversions sexuals". Aquestes desviacions de la conducta sexual convencional no podien ser ni tan sols suggerides en un guió cinematogràfic. Durant l'època daurada del cinema de Hollywood, la qüestió homosexual o els personatges de sexualitat ambigua foren totalment ignorats, malgrat l'ambivalència eròtica de certes estrelles com Rodolfo Valentino, Ramón Novarro, Greta Garbo o Marlene Dietrich.

Els guions literaris de certs clàssics del cinema de Hollywood de final dels 50, com ara *La gata damunt la teulada* (1958) de Richard Brooks, *De repente el último verano* (1959) de Joseph Mankiewicz o *El zurdito* (1958) d'Arthur Penn, foren modificats per emmascarar les veres tendències sexuals dels protagonistes masculins. En uns altres films com *Kartum* (1966) de Basil Dearden, *Espartaco* (1960) o *Doctor Strangelove* (1964), ambdós de Stanley Kubrick, l'homosexualitat

manifesta dels personatges centrals fou completament suprimida. Un dels primers films europeus que s'arriscà a tractar del descobriment de l'homosexualitat durant l'adolescència fou *Zéro en conduite* (1933) de Jean Vigo, que mostra d'una forma molt el·líptica la relació amorosa de dos joves estudiants d'un in-

ternat. Quasi vint anys després, Nicholas Ray tingué moltes dificultats amb la censura per suggerir subtilment els vincles sentimentals entre dos adolescents (James Dean i Sal Mineo) en *Rebel sense causa* (1955). Paradoxalment, Dean i Mineo eren homosexuals reconeguts i havien estat amants abans de

rodar el film. En *Les amitiés particulières* (1964), Jean Delannoy recuperà la relació amorosa entre dos escolars d'un internat, però amb un tractament més explícit que no en els films precedents de Vigo i Ray. Tot i ser prohibida en els Estats Units i en alguns altres països europeus, la pel·lícula de Delannoy va obrir noves vies per abordar la qüestió de la iniciació homosexual dels adolescents. Aquest tema controvertit també fou tractat per realitzadors europeus com Wolker Schlöndorff, en *El jove Törless* (1966), i Lindsay Anderson en *If...* (1968).

La normativa dels estudis de Hollywood, d'ignorar completament la qüestió homosexual, s'aplicà també a la conducta eròtica de les estrelles més reconegudes. Rock Hudson va ocultar la seua condició homosexual durant quasi quaranta anys fins que no va reconèixer que era portador del virus de la sida, quan ja havia acabat la carrera cinematogràfica. Durant la dècada dels 50, aquest galà nord-americà fou obligat pels estudis a casar-se amb la secretària per fer callar els rumors de la premsa sobre les seues preferències sexuals. No fou l'únic cas. La història secreta de Hollywood conté nombrosos episodis de passions homosexuals protagonitzats per mites cinematogràfics tan heterossexuals com Errol Flynn, Marlon Brando o Clark Gable mateix.

El cinema comercial ha descobert la temàtica hom

Recaptació de les pel·lícules de temàtica homosexual als EUA *

1. Una jaula de grillos	104
2. Philadelphia	77
3. A Wong Foo, ¡gracias por todo!	36
4. Las aventuras de Priscilla...	11
5. Mi Idaho privado	6,3
6. Priest	4,1
7. Paris is burning	3,7
8. Jeffrey	3,3
9. Go fish	2,4
10. Two girls in love	2,2

*En milions de dòlars durant la dècada dels noranta.

gia de la vida”, formada per *Els contes de Canterbury* (1972), *Les mil i una nit* (1974) i *Salò o els 120 dies de Sodoma* (1975). El realitzador nord-americà Herbert Ross també va tocar la pederàstia en *Nijinski*, on contava les conflictives relacions sentimentals del cèlebre ballarí rus durant la seua joventut amb el seu protector, el coreògraf Serguei Diàguilev.

Basada en una obra teatral d'èxit, *Los chicos de la banda* (1971) de William Friedkin és possiblement la primera pel·lícula comercial nord-americana en què tots els personatges són exclusivament homosexuals. La part central del film era una gran festa d'aniversari que servia per mostrar una gran diversitat de conductes i prototips del

prés de mitjanit (1978) d'Alan Parker.

La fascinació pels uniformes de la cultura gai fou aprofitada per certs realitzadors per parlar d'equívocs amistats virils en institucions militars com en el cas de *Reflejos de un ojo dorado* (1967) de John Huston, *The Sergeant* (1968) de Robert Wise, *La caiguda dels déus* (1968) de Visconti o posteriorment *Oficial i cavaller* (1982) de Taylor Hackford. Basada en un text de Jean Genet, *Querelle* (1982) de Rainer W. Fassbinder és un exemple clar de la utilització cinematogràfica de la imatgeria homosexual més decadent, pel fet de centrar-se en els ambients més marginals dels bars portuaris freqüentats pels mariners.

Luchino Visconti fou un dels primers mestres del cinema a revelar clarament la seua fascinació pels adolescents.

món gai. La comunitat homosexual, molt organitzada en els Estats Units, oferia una sèrie de personatges inèdits i amb moltes possibilitats de desenvolupament dramàtic, tant per a la comèdia com per al drama.

Hollywood començà a explotar comercialment les relacions entre persones d'un mateix sexe com a tema central de certs films o per caracteritzar personatges secundaris. L'homosexualitat fou utilitzada argumentalment en quasi tots els subgèneres cinematogràfics del cinema nord-americà com en el thriller *A la caza* (1980) de William Friedkin, el melodrama *Su otro amor* (1981) de Artur Hiller, la comèdia *Algo más que colegas* (1981) de Jim Burrows o el drama carcerari *Ex-*

Cinema políticament correcte. A mitjan anys 80, l'aparició de la sida va crear un clima de paranoia en la indústria cinematogràfica nord-americana que va coincidir amb la campanya de moralització i de censura en els mitjans de comunicació i en les manifestacions artístiques impulsada pels sectors socials més conservadors i per l'administració Reagan. Hollywood va tardar molt a assumir un compromís públic en defensa dels afectats per aquesta malaltia. Els òscars guanyats per Tom Hanks i el realitzador Jonathan Demme amb *Philadelphia* (1993) foren el reconeixement oficial d'un problema social de gran incidència dins la indústria cinematogràfica. En la mateixa línia de compromís en la lluita contra la sida es troba *En el filo de la duda* (1993) de Robert Spottiswide.

Des d'una perspectiva menys melodramàtica, el cinema europeu també s'ha interessat per mostrar els problemes quotidians dels homosexuals com en *Mi hermosa lavandería* (1985) i *Abrete de orejas* (1987), ambdues de Stephen Frears, *Els amics de Peter* (1992) de Kenneth Branagh, o els primers films de Pedro Almodóvar. Més pròxim a la sensibilitat europea, el realitzador nord-americà Gus Van Sant va tractar amb cruesa la prostitució homosexual masculina en *El meu Idaho particular* (1993)

'El Hombre deseado' i 'Querelle' són dues de les pel·lícules alemanyes més famoses. L'homosexualitat n'és l'eix.

L'impacte del cinema eròtic. Al final de la dècada dels 60 certs esdeveniments com la guerra del Vietnam, la revolta estudiantil de maig del 68, l'aparició del feminisme, l'hippisme, la contracultura o la difusió de noves idees sobre la sexualitat humana contribuïren decisivament a neutralitzar aquesta influència i el poder de la censura cinematogràfica i dels seus rígids codis morals.

La progressiva introducció d'escenes eròtiques cada vegada més atrevides en les grans produccions del cinema nord-americà i europeu era un indicatiu clar del canvi de mentalitat del cinema als inicis de la dècada dels 70. L'èxit comercial del cinema eròtic va permetre que certs productors europeus i els estudis de Hollywood s'interessaren per produir pel·lícules que abordaven de forma directa les relacions homosexuals.

Luchino Visconti fou un dels primers mestres del cinema a revelar clarament la seua fascinació pels adolescents en pel·lícules ja clàssiques com *Mort a Venècia* (1971), basada en la novel·la homònima de Thomas Mann, i *Ludwig* (1972), on el jove Helmut Berger interpretava el paper de l'excèntric príncep de Baviera. Amb més cruesa eròtica, Pier Paolo Pasolini també s'interessà per les relacions entre homosexuals adults i els seus amants adolescents en l'anomenada "trilo-

i poc després la vida marginal d'una parella de lesbianes en *Even Cowgils Get the Blues* (1994).

Entre els nous valors del cinema europeu també s'evidencia una preocupació pel món gai com *À toute vitesse* (1995) del francès Gaël Morel, *Beautiful Thing* (1995) de la britànica Hettie McDonald o *El hombre deseado* (1994) de l'alemany Sonke Wortmann, una comèdia d'èxit inspirada en els còmics del dibuixant Ralf König (Vegeu entrevista en la pag. 50). Wortmann ha tornat a tocar la qüestió homosexual en *El condón asesino*, encara no estrenada.

Malgrat l'esforç per a dignificar la condició homosexual, el cinema comercial no s'ha oblidat d'explotar els aspectes més frívols o polèmics del món gai. Les relacions sàfiques entre els personatges de moralitat ambigua, interpretats per Sharon Stone i Lelaini Serelle en *Instint bàsic* (1992) de Paul Verhoeven va suscitar les enèrgiques protestes dels col·lectius de gais i lesbianes dels Estats Units. El tractament maligne de l'homosexualitat en el cinema sembla crear debats d'opinió molt rendibles quant a recaptacions. Però el lesbianisme també ha merescut un tractament "políticament correcte" en pel·lícules recents com *Solo ellas* (1994) de Herbert Ross, *Semillas de rencor* (1994) de John Singleton, *Criatures celestials* (1994) de l'australià Peter Jackson o la comèdia d'èxit francesa *Felpudo maldito* (1995) de Josiane Balasko.

El transvestisme masculí i la seua versió més superlativa i colorista, les *drag-queens*, s'han convertit en un dels temes cinematogràfics més suggestius d'aquests últims anys. L'èxit comercial de *Les aventures de Priscilla* (1995) de l'australià Stephen Elliot i el film estrenat fa poc, *A Wong Foo ;Gracias por todo!* *Julie Newmar* (1995), dirigit per Beeban Kidron i produït per Steven Spielberg, demostren l'interès del públic per una de les manifestacions més lúdiques de la cultura homosexual. La fascinació del públic nord-americà per les situacions còmiques i grotesques generades per personatges efeminats ha quedat demostrada amb l'èxit co-

mercial d'*Una jaula de grillos* (1995), dirigit per Mike Nichols i protagonitzat per un histriònic Robin Williams. Aquest *remake* de la comèdia franco-italiana *La cage aux folles* (1978) d'Édouard Molinaro s'ha convertit en la pel·lícula de temàtica gai més taquillera de la història del cinema.

La variada oferta d'estrenes del cinema gai durant aquest estiu inclou la comèdia francesa *Todos están locas* de Gabriel Aghion amb Fanny Ardant com a propietària d'un bar gai a París; *Jeffrey* de Christopher Ashley, sobre les difícils relacions sentimentals d'un homosexual obsedit per la sida i la seua castedat; i la tragicomèdia australiana *Nosotros dos* de Kevin Dowlin i Charles Burton, sobre els

Malgrat l'esforç per dignificar l'homosexualitat, el cinema comercial no ha oblidat explotar-ne els aspectes frívols.

patiments d'un pare davant la vida dissipada del seu fill gai.

També s'estrenen aquest estiu el film italià *Hombres, hombres, hombres* de Christian de Sica, que retracta diversos tipus d'homosexuals; *Different For Girls* de Richard Spence, sobre la vida d'un jove transsexual; i l'exòtica producció filipina *Midnight Dancers* de Mel Chionglo, una crònica sobre el món de l'*strip-tease* i de la prostitució masculina a Manila.

Els mesos vinents vindran la comèdia *Perdona bonita, pero Lucas me quería a mi* i els documentals *Stonewall* sobre la lluita pels drets dels gais i *The Celluloid Closet*, que recull la història de l'homosexualitat a Hollywood.

Lluc Soler

L'alternativa independent i contracultural

Conegut fonamentalment pel seu escandalós llibre de xafarderies cinematogràfiques *Hollywood Babilonia*, el realitzador Kenneth Anger és l'indiscutible precursor del cinema gai alternatiu. Quan encara era adolescent, Anger va dirigir *Fireworks* (1947), un clàssic del cinema *underground* sobre les relacions homosexuals d'un grup de mariners. Quasi vint anys després, Anger tornà a insistir en l'estètica militar i sadoomasoquista en *Scorpio Rising* (1964), un film experimental que va tenir una difusió restringida entre els cercles universitaris i en els ambients homosexuals. A la fi de la dècada dels 60, Paul Morrissey, amb l'activa col·laboració d'Andy Warhol, continuà la línia de provocació iniciada per Anger amb el western *Lonesome Cowboys* (1969) i la trilogia formada per *Flesh* (1969), *Trash* (1969) i *Heat* (1971), protagonitzada per l'indolent Joe Dallesandro, un dels grans mites eròtics de la cultura gai dels 70. Warhol mateix va dirigir poc temps després *Women in Revolt* (1972), una sàtira irreverent sobre el món dels transvestits i la prostitució masculina. Amb una realització més sofisticada, *Sebastiane* (1976), del britànic de Derek Jarman, introduïa la iconografia religiosa de caràcter sadoomasoquista per escenificar el martiri de Sant Sebastià.

A partir dels 80 el cinema gai militant abandona el to frívol i provocador i els postulats avantguardistes de la dècada anterior per realitzar pel·lícules més polítiques o documentals que recullen les reivindicacions i els problemes quotidians de la comunitat homosexual. El retrat intimista i la comèdia de costums han estat les fórmules més emprades pel cinema gai independent. *Salmonberries* (1994) de Percy Adlon, *Go Fish* (1994) de Rose Troche, *Bar Girls* (1995) de Marita Giovanni, *Rescuing Desire* (1995) d'Adam Rogers o *Beautiful Things* (1995) de la britànica Hettie Mc Donald són produccions de baix pressupost que han tingut una bona explotació comercial en tot el món.

El nou cinema de gais i lesbianes, conegut en els Estats Units amb el nom de "New Queer Cinema", s'ha consolidat com un corrent important dins el cinema independent amb les seues pròpies productores i canals de distribució. L'existència d'una dotzena de festivals internacionals especialitzats demostra la bona situació del cinema homosexual. Els festivals de San Francisco, Sidney, Londres i Los Angeles són els més importants. **LI. S.**